

**INFLUENȚA LIBERALISMULUI POLITIC ASUPRA
MODULUI OCCIDENTAL DE RAȚIONALIZARE A
RĂZBOAIELOR**

**THE INFLUENCE OF POLITICAL LIBERALISM ON
WESTERN MODULE FOR RATIONALIZATION OF WARS**

*Locotenent - colonel Paul-Alexandru SANDA**

Rezumat: De-a lungul istoriei umane războiul a fost una dintre cele mai serioase probleme de stat, poate chiar cea mai serioasă. Războaiele bine gândite și bine conduse aveau toate șansele să îmbunătățească situația strategică a unor entități, statale sau proto-statale, ce evoluau într-o lume fără reguli și fără arbitru. Astfel, războiul era folosit doar în situații speciale, după ce alte instrumente care ar fi putut duce la rezultatele dorite fuseseră epuizate. Și asta dintr-un motiv foarte simplu, rezultatul unui război nu era niciodată cel preconizat.

Această viziune s-a schimbat odată cu căderea comunismului. După 1989, războiul pare a fi devenit primul instrument la care statele Occidentale apelează, și acest instrument este acum folosit nu pentru realizarea unor obiective finite, eventual măsurabile, ci pentru impunerea unor valori politice, în forma lor occidentală, în afara civilizației vestice, în locații din Asia Centrală sau Orientul Mijlociu.

Cuvinte cheie: strategie; democrație liberală; drepturile omului; Francis Fukuyama; Sfârșitul istoriei?

Abstract: Throughout human history, war has been one of the most serious state problems, perhaps even more serious. Well thought out and well conducted wars had every chance to improve the strategic situation of some entities, state or proto-state, which evolved in a world without rules and without arbitrator. Thus, the war was used only in special situations, after other instruments that could have led to the desired results had been exhausted. And for a very simple reason, the outcome of a war was never the expected one.

* Doctorand Științe militare, Școala doctorală a Universității Naționale de Apărare „Carol I”, E-mail:paul_sanda01@yahoo.com

This vision changed with the fall of communism. After 1989, war seems to have become the first instrument that Western states call upon, and this instrument is now used not to achieve finite, possibly measurable goals, but to impose political values, in their western form, outside of Western civilization, in locations in Central Asia or the Middle East.

Keywords: strategy; liberal democracy; human rights; Francis Fukuyama; *The end of history?*

Introducere

În numărul 16, din vara anului 1989, al revistei *The National Interest*, Francis Fukuyama, devenit ulterior o adevărată zeitate a științelor politice, publica un articol în care declara victoria finală a liberalismului ca strategie de politică externă. Conform lui Fukuyama, liberalismul învinsese nazismul și, ulterior, comunismul, rămânând singura ideologie politică viabilă, atingându-se astfel, un apex al devenirii ideologice a lumii. Din acest punct, nimic notabil nu mai avea să se întâmple, democrația de tip vestic urmând să se instaleze în fiecare colț al lumii și, odată cu ea, urmând să se instaleze o globală *Pax Democratica*¹. Problema cea mai mare a lumii urma să fie plictiseala².

Astăzi, la trei decenii de la apariția lui *The end of history?*, autorul acestuia se teme pentru viitorul democrației³.

Faptul că dintre cei treizeci de ani care au dus Occidentul de la extaz la agonie ideologică, cel puțin douăzeci și opt au fost marcați de o luptă, de cele mai multe ori armată, pentru impunerea *democrației liberale și a drepturilor omului*, considerăm că nu este o simplă coincidență. În articolul nostru ne propunem două obiective: primul, elucidarea cauzelor care au dus

¹ În introducerea la ediția din 1993, a *National Security Strategy*, președintele american George H.W. Bush vorbea despre *Age of Democratic Peace* ce urma să fie condusă de SUA.; *National Security Strategy of the United States*, Ianuarie 1993, p. ii.

² John J. Mearsheimer, *The Great Delusion. Liberal dreams and international realities*, Yale University Press, New Haven, SUA, 2018, p. 11.

³ Ishaan Tharoor, "The man who declared the 'end of history' fears for democracy's future", *The Washington Post*, 8 feb.2017, disponibil la https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/02/09/the-man-who-declared-the-end-of-history-fears-for-democracysfuture/?noredirect=on&utm_term=.144095b2cb47, accesat la 23.06.2019.

la apariția în Occident a unui mod absolut nou de raționalizare a războiului și al doilea, evaluarea acestui mod de a purta războaie.

1. Războiul începe să fie purtat pentru obiective nemaîntâlnite

Căderea Zidului Berlinului nu a marcat doar trecerea în neființă a comunismului european și a Uniunii Sovietice. A mai marcat și intrarea într-o eră de unipolaritate. Fenomen foarte rar în istorie, unipolaritatea însemna că puterea de la vârful sistemului internațional, Statele Unite ale Americii, beneficia de avantajul de a nu putea fi concurată în mod real, în niciun domeniu important, de vreo altă putere, bucurându-se de o situație de cvasi-hegemonie.

Această modificare a situației strategice globale a pus noul hegemon într-o dilemă decizională pe care nimeni, la acel moment, nu a conștientizat-o. Eliminarea fostului competitor ideologic, economic și militar, a fost în aparență o ușurare pentru Statele Unite, care deveneau astfel, libere să ia aproape orice decizie, care să mărească și mai mult ecartul față de potențialii adversari, asemenea oricărei hiper-puteri precedente⁴. În realitate, SUA prezenta, față de celelalte hiper-puteri ale istoriei o caracteristică ce, greșit înțelegea și manageriată, urma a se transforma într-un mare handicap, deoarece, era o țară construită pe valorile democrației liberale.

Democrația liberală este bazată pe sinteza a două concepte ușor diferite; democrație și liberalism. În timp ce democrația înseamnă reflectarea voinței majorității în politicile statului prin votarea aceluia care, vor crea și implementa respectivele politici, *liberalismul* este o ideologie politică ce are în centrul său individul și respectarea *drepturilor fundamentale ale individului*. Deși nicio societate democratică și liberală nu a reușit să ajungă la o concluzie logică, unanim acceptată, asupra a ceea ce înseamnă drepturile fundamentale ale individului, aceste clamate drepturi pot fi implementate doar acolo unde există un Stat. Statul este acela care dă substanță drepturilor individului, recunoscându-le și respectându-le. În lipsa unei autorități, precum cea statală, respectivele drepturi rămân doar niște abstracții, obiect al disputelor filosofice și nimic mai mult.

⁴ Termenul este creat de Amy Chua, care așează SUA în categoria hiper - puterilor, alături de Imperiul Persan, Imperiul Roman, China dinastiei Tang și Mongolia lui Ghinghis Han. Amy Chua, *Day of empire. How hyperpowers rise to global dominance and why they fall*, Double Day, New York, SUA, 2007.

În lupta cu *comunismul internațional* reprezentat de Uniunea Sovietică, care nu putea opune adversarilor decât capabilități tip *hard power*, reprezentate de divizii mecanizate și arme nucleare, puterile occidentale au putut dezvolta și capabilitățile *soft power*, prin promovarea discursivă a democrației liberale care, pentru populațiile din fostul bloc comunist suna ca un vis frumos și foarte de dorit. Totuși, în majoritatea cazurilor unde decizii strategice au trebuit să fie luate de-a lungul Războiului Rece, acestea au fost luate conform principiilor *Realpolitik*, liberalismul jucând în relațiile internaționale doar un rol publicitar.

Odată cu dezintegrarea URSS, blocul vestic, sub conducerea SUA, a început a percepe situația internațională într-un mod complet eronat, în care comunismul internațional nu fusese învins de calcule reci de putere – doctrinele Truman și Regan fiind instantaneu uitate – ci de promovarea principiilor liberale. Răspunsul logic al Vestului, în această realitate auto-construită, a fost decizia de a se îmbarca într-un efort internațional, care ar fi urmat să răspândească *drepturile omului și democrația liberală* în toate colțurile lumii. În această realitate paralelă, promovarea internațională a democrației avea o dublă calitate, morală și strategică⁵.

Din punct de vedere moral, lideri politici ai unor țări, cele mai multe complet depărtate de religie, puteau trăi sentimentul religios al apostolatului, asemenea membrilor ordinilor catolice spaniole și portugheze ulterior descoperirii *Lumii Noi*, predicând *drepturile fundamentale ale omului* unor populații care nu auziseră despre așa ceva și cărora, fără ca ele să știe, aceste drepturi le erau violate de către lideri autocrați, unii dintre ei, aliați ai Vestului cu numai câțiva ani înainte⁶.

Din punct de vedere strategic, viziunea *establishmentului* politic vestic susținea, bazat doar pe experiența istoriei recente din timpul Războiului Rece, că, o lume populată doar cu democrații liberale va fi una caracterizată de o pace edenică, întrucât „*statele democratice nu luptă între ele*”⁷. Este de prisos să mai dezvoltăm faptul că nici un decident politic nu și-a pus problema modului în care se va ajunge la această stare – vor accepta

⁵ John J. Mearsheimer, *Op.cit.*, p. 10.

⁶ A se vedea cazul lui Saddam Hussein, sprijinit de SUA pe timpul războiului Iran - Irak, brusc căzut în dizgrația Vestului, după prăbușirea URSS.

⁷ John J. Mearsheimer, *Op.cit.*, p. 10.

toate țările lumii un astfel de sistem în mod voluntar, iar dacă nu, cât vor costa intervențiile pentru introducerea unor regimuri democratice?

2. Este acest mod de gândire strategică bun, sau rău?

Bazat pe acest mod de gândire, Occidentul, în general, și SUA în particular, au început să reconsidere întregul sistem internațional văzând înamici mortali în foștii aliați și refuzând a mai negocia, chiar și probleme de securitate foarte serioase, cu guverne care nu respectau drepturile omului și care nu implementau egalitatea între sexe. Este lesne de imaginat faptul că noua linie strategică de gândire nu a creat nici mai mulți aliați, nici mai multă pace și stabilitate.

Astfel, sub imperiul acestui mod de gândire, SUA și Vestul au luat decizii dintre cele mai dezastruoase.

În anul 1996, după ce *talibanii* preiau puterea în Afganistan, CIA era în măsură să construiască o înțelegere cu regimul islamist afgan, înțelegere conform căreia Osama bin - Laden urma să fie predat SUA, contra recunoașterii talibanilor ca guvern legitim și contra dezvoltării unui proiect *Union Oil Company of California and Unocal Corporation*, (UNOCAL) în zona controlată de talibani. Într-o lume pre - 1989, decizia ar fi fost una extrem de simplă, ambele părți, SUA și talibanii, având de câștigat din încheierea acordului. Totuși, în lumea post - 1989, Senatul SUA, sub influența lobby-ului feminist, a votat o rezoluție care a interzis guvernului să încheie acorduri cu guvernele ce nu acordă femeilor drepturi egale cu bărbații. În atare condiții, Senatul SUA a asigurat lui bin - Laden și camarazilor săi un refugiu sigur în Afganistan, de unde au putut planifica și superviza liniștiți celebrele atacuri de la 11 Septembrie 2001⁸.

Un al doilea exemplu de decizii luate sub influența gândirii democrat - liberale a reprezentat o pervertire a doctrinei Regan. Dacă doctrina Regan prevedea acordarea de sprijin mișcărilor rebele, care luptau împotriva puterilor concurente, indiferent de motivația luptei lor (exemplul cazul sprijinului acordat mujahidinilor în războiul Sovieto - Afgan), noii lideri au decis că, vor mai sprijini doar mișcărilor ce promovează democrația liberală,

⁸ Michael Scheuer, *Marching toward Hell. America and Islam after Iraq*, Free Press, New York, SUA, 2008, p. 68 - 69.

iar acolo unde astfel de mișcări nu existau, ele urmau a fi inventate⁹. Astfel, sprijinul vestic avea să fie canalizat spre grupuri, sau chiar indivizi, precum Hamid Karzai, care nu aveau mai niciodată legătură politică cu populațiile locale, dar care pretindeau că sunt dedicați clădirii de sisteme democratice liberale în locuri dintre cele mai improbabile, precum Afganistanul puternic islamizat al anului 2002.

Cruciada democratică internațională avea să producă rezultate profund negative în două mari planuri. În plan extern, rezultatul a fost întărirea în rândul populațiilor locale a sentimentului de intervenție externă și de impunere a unor lideri marionetă. În lumea musulmană, fiecare intervenție vestică de partea democrației liberale dă mai multă greutate predicțiilor defunctului Osama bin – Laden, cum că, SUA și Occidentul sunt dedicate eradicării Islamului în forma sa pură, care nu acceptă legile create de ființe umane, aceste legi fiind esența democrației¹⁰.

Mai mult, fără nicio provocare externă, Occidentul se pune în lumea musulmană într-o situație discursivă cel puțin ciudată, în care, pe de o parte, promovează democrația în timp ce, pe de altă parte, subminează democrația când votul popular nu aduce la putere forțe liberale, care sunt insignifiante în aceste zone. Cel mai grăitor exemplu este politica cu privire la Egipt unde guvernul dictatorial, dar aliat Vestului, al lui Hosni Mubarak a fost forțat de guvernarea Obama să abdice în 2011, la putere ajungând, prin vot popular, Mohammed Morsi, candidatul grupului islamist Frăția Musulmană. Ulterior, Morsi este răsturnat de o lovitură militară condusă de Abdel Fattah al Sisi (absolvent în 2006, al US Army War College¹¹), care se înscăunează președinte cu sprijinul Vestului¹². Astfel, după trei ani de convulsii sociale și cu prețul a multor victime, în 2014, Egiptul revine la exact aceeași formă nereprezentativă de guvernământ din care părăsise a ieși în 2011, în urma Primăverii Arabe, singurul rezultat palpabil fiind probabil întărirea

⁹ Cel mai influent astfel de curent de gândire a fost *Doctrina Bush*, dezvoltată în *The National Security Strategy of the United States of America*, septembrie 2002, disponibil la <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>, accesat la 26.02.2020.

¹⁰ Michael Scheuer, *Op.cit.*, p.10.

¹¹ General Sisi's Thesis on Democracy in the Middle East, disponibil la <https://www.nytimes.com/interactive/2014/05/24/world/middleeast/sisi-doc.html>, accesat la 23.06.2019.

¹² John J. Mearsheimer, *Op.cit.*, p. 93.

percepției populare, în cel mai populat stat arab, că Occidentul nu poate tolera o guvernare bazată pe Islam.

Pe lângă efectele în plan extern, cruciada democratic - liberală produce, din păcate, efecte teribile și în plan intern. Pe măsură ce efortul de implementare a unor regimuri democratice în locuri unde acestea nu s-au dezvoltat de la sine se extinde, nevoia de inginerie socială se lovește de o forță mult mai puternică, *naționalismul*. Acest conflict tinde să se permanentizeze, populațiile locale fiind mai înclinate să se opună intervenției externe decât liderilor locali, chiar autoritari¹³. Permanentizarea stării de război va produce asupra populației statului, ce promovează democrația, costuri de două tipuri.

Pe de o parte, conflictele vor tinde să ia forma unor războaie de insurgență - contrainsurgență, datorită naționalismului, războaie ce induc costuri materiale imense asupra contrainsurgentului. În plus, stabilindu-și *a priori* scopul de a schimba regimurile politice și de a implementa democrația liberală, Occidentul își auto - elimină opțiunea unor războaie cu obiective limitate, ce pot fi atinse înainte de ajungerea în Punctul Culminant al Victoriei teoretizat de Clausewitz¹⁴ și, prin voință proprie, dar total irațional, își stabilește un obiectiv iluzoriu, care se mulează perfect pe o strategie insurgentă construită de militanți și care, fără a fi aprofundat lucrările lui Mao Zedong, și-au făcut timp pentru a urmări varianta comprimată, de optzeci de minute, a acestora pe YouTube¹⁵.

Pe de altă parte, însăși democrația practică de statul agresor are de suferit, națiunea respectivă devenind din ce în ce mai puțin democratică. În scopul susținerii efortului de război, guvernul se va vedea obligat să diminueze libertățile civile ale propriei populații și să recurgă la manipularea opiniei publice prin secretizare și inducere în eroare¹⁶.

Astfel, nu este de mirare șocul lui Francis Fukuyama în fața unor date precum cele din *Figura nr. 1*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Carl von Clausewitz, *On war*, Princeton University Press, New Jersey, 1984.

¹⁵ Mao Tse-Tung, *Problems of War and Strategy*, disponibil la <https://www.youtube.com/watch?v=6oil2LviM4U&list=PLpZtlN2QRvzYT4LHk30jfBA3Fnb0Vs-9l&index=12>, accesat la 30.03.2019.

¹⁶ John J. Mearsheimer, *Op.cit.*, p. 99.

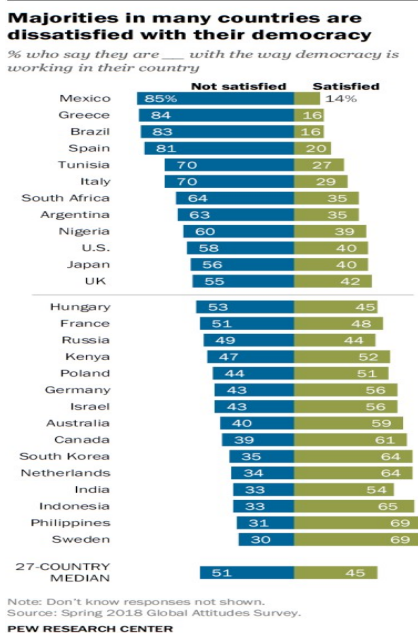

Figura nr. 1. Gradul de mulțumire al diferitelor popoare cu sistemele democratice din țările lor¹⁷

În timp ce atitudinea față de propriile sisteme democratice a popoarelor mexican și filipinez nu pot crea mari controverse, nu același lucru s-ar putea spune despre țări, care au pornit mișcarea democratică moderă, precum Marea Britanie¹⁸, sau care au perfecționat-o, precum SUA¹⁹, țări în care gradul de ne încredere în propriile sisteme democratice este de 55% și, respectiv 58%.

¹⁷ David Kent, "The countries where people are most dissatisfied with how democracy is working", *Pew Research Center*, may 31, 2019, disponibil la <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/05/31/the-countries-where-people-are-most-dissatisfied-with-how-democracy-is-working/>, accesat la 12.02.2020.

¹⁸ Mișcarea democratică modernă este considerată a fi început odată cu semnarea *Magna Carta Libertatum*, la 1215, în Marea Britanie, la Runnymede.

¹⁹ Autorul se referă la rafinarea viziunii democratice conținută atât în *Declarația de Independență a SUA*, semnată în 1776, la Philadelphia, cât și în *Constituția SUA*, semnată în 1787, tot la Philadelphia.

Concluzie

În concluzie, dorința Occidentului de a răspândi cu forța *democrația liberală* este una irațională, care se auto - subminează prin creșterea rezistenței populațiilor vizate și, eventual, prin coalizarea acestora, în paralel cu diminuarea democrației în statele democratice activiste. În ceea ce privește modul de ducere a războaielor, guvernele democratice, care se simt responsabile pentru bunăstarea întregii planete, nu doar a populațiilor care le-au acordat votul, tind să își asume în mod inconștient obiective extrem de greu de realizat, lucru ce face câștigarea respectivelor războaie foarte improbabilă, dacă nu chiar imposibilă.

Unul dintre răspunsurile logice, pentru ieșirea dintr-o astfel de fundătură strategică, ar fi întoarcerea popoarelor misionare la misiunea de a-și asigura propria bună - stare politică, fără a se îngrijora foarte mult dacă va fi vreodată democrație jeffersoniană în Irak sau Sudan. Populațiile din țările nedemocratice pot oricând doare, dacă doare, să se ridice la luptă, asemenea celor Treisprezece Colonii împotriva Coroanei Britanice, și să își construiască sistemul democratic pe care și-l doare. După cum istoria recentă din Irak și Afganistan o dovedește cu supra măsură, misionarismul democratic și ingineria socială fac doar rău, atât popoarelor țintă, cât și celor activiste.

BIBLIOGRAFIE

- HEARST D., „*Sisi's useful idiots: How Europe endorses Egypt's tyrant leader*”, disponibil <https://www.middleeasteye.net/opinion/sisi-useful-idiots-how-europe-endorses-egypts-tyrant-leader>, accesat la 12.02.2020;
- KENT D., „The countries where people are most dissatisfied with how democracy is working”, *Pew Research Center*, may 31, 2019, disponibil <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/05/31/>

the-countries-where-people-are-most-dissatisfied-with-how-democracy-is-working/, accesat la 12.02.2020.

MEARSHEIMER, J. J., *The Great Delusion. Liberal dreams and international realities*, Yale University Press, New Haven, SUA, 2018;

MICHAEL S., *Marching toward Hell. America and Islam after Iraq*, Free Press, New York, SUA, 2008;

THAROOR I., “*The man who declared the ‘end of history’ fears for democracy’s future*”, disponibil la https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/02/09/the-man-who-declared-the-end-of-history-fears-for-democracys-future/?noredirect=on&utm_term=.144095b2cb47, accesat la 23.06.2019;

National Security Strategy of the United States, Ianuarie 1993, disponibil la <http://nssarchive.us/national-security-strategy-1993/>, accesat la 12.02.2020;

The National Security Strategy of the United States of America, Septembrie 2002, disponibil la <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>, consultat la 26.02.2020; <https://www.nytimes.com/interactive/2014/05/24/world/middleeast/sisi-doc.html>, accesat la 23.06.2019;

Videoclip “*Mao Tse-Tung, Problems of War and Strategy*”, disponibil la <https://www.youtube.com/watch?v=6oil2LviM4U&list=PLpZtlN2QRvzYT4LHk30jfBA3Fnb0Vs-9l&index=12>, accesat la 30.03.2019.

